

شبکه‌های رادیو-تلویزیونی برون مرزی آمریکا

در عصر جنگ سرد و سرنوشت کنونی آنها

● سعید محمد جعفری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کم و کیف فعالیت این رادیوها و سرنوشتی که هریک از آنها به آن دچار شد.

***

زادهٔ عصر جنگ سرد

دو رادیوی «اروپای آزاد» و «آزادی» پس از جنگ جهانی دوم به ترتیب در سالهای ۱۹۴۹ و ۱۹۵۳ توسط آمریکا در مونیخ آلمان تأسیس شدند. این رادیوها در واقع زادهٔ عصر جنگ سرد میان آمریکا و شوروی بودند و هدف از تأسیس آنها نفوذ به داخل کشورهای بلوک شرق و شوروی، و تضعیف تبلیغات ملّی و بین‌المللی کمونیستها در آن نواحی بود.

و در سال ۱۹۹۳، رئیس جمهوری آمریکا تصمیم خود را مبنی بر خاتمهٔ فعالیتهای رادیوی «اروپای آزاد»، که تا زمان پایان جنگ جهانی دوم برای کشورهای اروپای شرقی برنامه پخش می‌کرد، اعلام کرد. همچنین در این سال، گزارشهایی مبنی بر قطع فعالیت فرستنده‌های رادیو - تلویزیون MARTI علیه کوبا در رسانه‌های جمعی انتشار یافت. در این میان، این شایعه نیز قوت گرفت که سه رادیوی آزادی، اروپای آزاد و صدای آمریکا زیر چتر یک سازمان واحد به صورت یکپارچه عمل خواهند کرد.

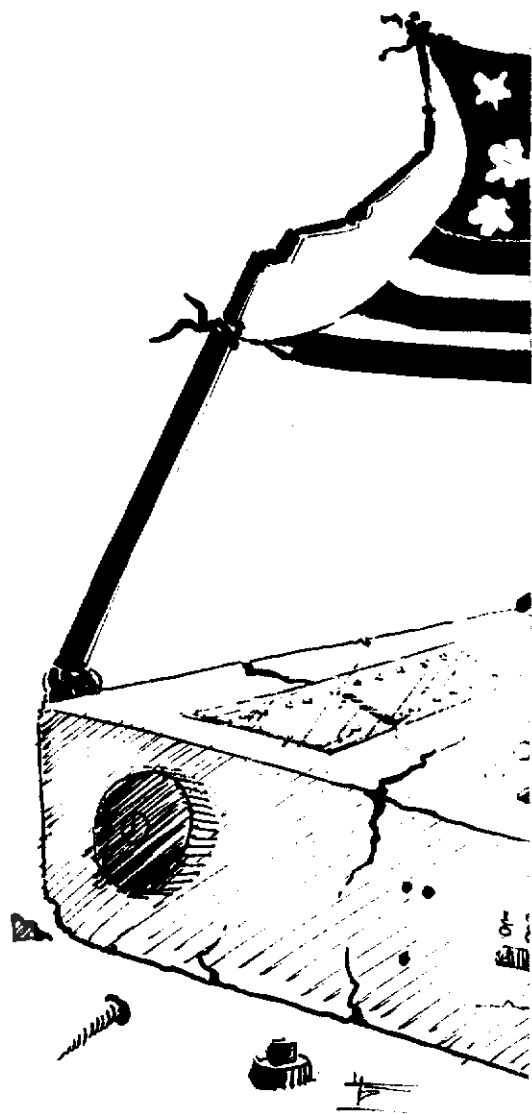
آنچه در پی می‌آید، گزارشی است از

اشاره

در سالهای ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ جهان شاهد یکی از مهمترین تحولات ارتباطی - سیاسی پس از پایان جنگ سرد بود. تحولاتی که به خاتمهٔ فعالیت فرستنده‌های رادیو - تلویزیونی برون مرزی آمریکا، که مهمترین رسانه‌های تبلیغاتی ضد کمونیسم این کشور در دوران جنگ سرد به شمار می‌آمدند، مربوط می‌شوند.

در پایان سال ۱۹۹۲، فرستنده‌های رادیو - تلویزیونی RIAS در برلین آلمان که به منظور پخش اخبار و برنامه‌های ضد کمونیستی علیه آلمان شرقی سابق تأسیس شده بودند، به کار خود پایان دادند

■ دو رادیوی اروپای آزاد و آزادی تا سال ۱۹۷۱ روابط نزدیک با سیا داشتند، و آرشیوهای آنها، دو انستیتوی بزرگ و مجهز پژوهشی در مورد تاریخ معاصر شوروی و اروپای شرقی به شمار می‌رفت.

این رادیوها تا سال ۱۹۷۱ رابطه نزدیک با «سیا» داشتند و در حالی که اکثر کارکنان آنها را مهاجران ناراضی کشورهای اروپای شرقی و شوروی تشکیل می‌دادند صدای خود را از طریق تقویت کننده‌های قوی در آلمان، فلسطین اشغال شده و تعدادی از کشورهای خلیج فارس به گوش مردم این کشورها می‌رسانیدند!

حداکثر استفاده از روزنامه‌نگاری حرفه‌ای

رادیو «اروپای آزاد» و «آزادی» کوشش داشتند تا با پخش اخبار ضدکمونیستی دست‌اول، هر روز شنوندگان بیشتری جذب

کنند و به این منظور از روزنامه‌نگاران حرفه‌ای حداکثر استفاده را به عمل می‌آوردند.

در یک مورد، یعنی در جریان انقلاب ضدکمونیستی در رومانی، رادیوی اروپای آزاد برای پوشش خبری حوادث، دو گروه خبرنگار را به آلمان شرقی و چکسلواکی فرستاد تا از آنجا پوشش مناسب‌تری برقرار کنند. همچنین با ظهور فضای باز سیاسی در کشورهای بلوک شرق، این رادیوها دفاتر خبرنگاری در هریک از آنها، مستقر می‌کردند.

انستیتوی پژوهشی مجهز

این دو رادیو علاوه برآنکه، ایستگاه رادیویی بودند، هرکدام یک انستیتوی بزرگ و مجهز پژوهشی درباره تاریخ معاصر اروپای شرقی و شوروی به حساب می‌آمد. بخش تحقیقات هریک از آنها قریب یک صد کارمند داشت و بولتنهای هفتگی آنها به نامهای REPORT ON EASTERN EUROPE و REPORT ON THE USSR مراجع مهمی برای پژوهشگران به شمار می‌رفتند، ضمن آنکه آرشیو بریده‌های جراید آنها، که از سال ۱۹۶۰ به بعد گردآوری شده بود، بر اهمیت موضوع می‌افزود.

با از بین رفتن کمونیسم این سؤال برای واشینگتن پیش آمد که ادامه حیات این رادیوها در شرایط «نظم نوین جهانی» چه صورتی پیدا می‌کرد؟ این تفکر باعث شد که در فوریه ۱۹۹۳ کلینتون، رئیس جمهوری آمریکا، بودجه ۲۲۰ میلیون دلاری سالانه آنها را به ۷۵ میلیون دلار کاهش دهد. این رادیوها جمعاً ۱۵۴۲ کارمند داشتند.

فقط رادیو «اروپای آزاد» می‌میرد البته گزارشهای انتشار یافته حکایت از آن داشت که ناقوس مرگ فقط برای رادیوی «اروپای آزاد» به صدا در می‌آمد و فعالیت رادیوی آزادی ادامه می‌یافت.^۲ در تاریخ ۱۸ اکتبر ۱۹۹۳ (۲۶ مهر ۱۳۷۲) اعلام شد که رادیو «اروپای آزاد» تا سال ۱۹۹۶ نیمی از کارکنان خود را اخراج خواهد کرد. همچنین گفته شد که این رادیو محل فعلی خود را در مونیخ ترک می‌کند و احتمالاً به «پراگ» یا واشینگتن منتقل خواهد شد. البته در وهله اول دفتر این رادیو در نیویورک بسته می‌شود و بخش تحقیقات آن از مونیخ به شهر دیگری انتقال می‌یابد. در پایان اکتبر ۱۹۹۳ (دهه اول آبان ۱۳۷۲) بخشهای مجاری و افغانی زبان این رادیو که به ترتیب در سالهای ۱۹۳۵ و ۱۹۸۵ افتتاح شده بودند، بسته شدند. علاوه بر این در پایان سال ۱۹۹۳ (دهه اول دی ماه ۱۳۷۲) سرویسهای چک و لهستانی رادیوی «اروپای آزاد» از تعداد کارکنان و ساعات پخش برنامه خود کاستند و دفاتر خود را نیز به پراگ و ورشو منتقل کردند.

واکنش شدید رهبران اروپای شرقی و شوروی سابق

تعطیل و یا بهتر بگوییم کاهش بسیار قابل ملاحظه فعالیت رادیوی اروپای آزاد با واکنش بسیار شدید رهبران اروپای شرقی و شوروی سابق روبه‌رو شد. میخائیل گورباچف، واتسلاو هاول (رئیس جمهور چک) و رؤسای جمهور لیتونی و استونی از جمله اشخاصی بودند که با تأکید بر ضرورت ادامه فعالیت رادیوی «اروپای

■ صدای آمریکا مجهزترین و قدرتمندترین فرستنده تقویتی خود را در
مهرماه ۱۳۷۲ در مراکش به کار انداخت.

**صدای آمریکا رقیب بی‌بی‌سی ولی
عقب‌تر از آن**

رادوی صدای آمریکا که در ایام جنگ جهانی دوم و در زمان ریاست جمهوری هاری ترومن (۱۹۴۵ تا ۱۹۵۳) تأسیس شد، یکی از مهمترین ابزارهای تبلیغاتی دولت آمریکا به حساب می‌آید. این رادیو از زمان تأسیس تا به امروز تحت نظر «اداره اطلاعات آمریکا» عمل کرده است و در طول جنگ سرد بودجه آن رشد پیدا کرد و به صدها میلیون دلار رسید.

«صدای آمریکا» کوشش کرده است تا به عنوان رقیبی برای بی‌بی‌سی، سخن پراکنی حرفه‌ای را به نمایش بگذارد، ولی در زمینه پخش اخبار غیردولتی که بی‌بی‌سی مدعی آن است، عقب‌تر به نظر می‌رسد. این رادیو در مهرماه ۱۳۷۲ قدرتمندترین فرستنده رادیویی جهان را در شمال مراکش به راه انداخت. این ایستگاه که هزینه احداث آن ۲۲۵ میلیون دلار شده است، امواج رادیویی را برای کشورهای مستقل مشترک‌المنافع، مرکز آسیا، خاورمیانه، جنوب و غرب آفریقا می‌فرستد. ایستگاه «صدای آمریکا» در مراکش برای تقویت امواج فرستنده مرکزی که از کارولینای شمالی برنامه پخش می‌کند، ۲۱ آنتن فرکانس بالا دارد و دارای ۱۰ فرستنده فشار قوی ۵۰ کیلوواتی امواج کوتاه است که با استفاده از ۹ میلیون وات انرژی کار می‌کنند. این ایستگاه ۵۰ کارمند دارد.^{۱۰}

**رادوی - تلویزیون مارتی علیه کاسترو
در کوبا**

علاوه بر فرستنده‌های یادشده باید ذکری هم از رادیو - تلویزیون «مارتی» به میان آورد که زیر نظر صدای آمریکا برای کوبا برنامه پخش می‌کنند.

آزاده مستمراً از کلیتون خواستند تا در تصمیم خود تجدید نظر کند. تنی چند از طرفداران این رادیو برای آنکه رئیس جمهور آمریکا را وادار کنند تا در تصمیم خود تجدید نظر نماید، حتی متوسل به همسروی شدند.

البته همه رهبران کشورهای کمونیستی سابق در زمره موافقان رادیوی «اروپای آزاد» نبوده‌اند. به عنوان مثال رهبر جمهوری اسلواک از منتقدان این رادیو به شمار می‌آید. همچنین بنا بر گزارشهای انتشار یافته، روزنامه‌نگاران آزادی که در ترکمنستان و آذربایجان برای رادیوی اروپای آزاد کار می‌کنند، مورد اذیت و آزار قرار گرفته بودند زیرا که در تهیه گزارشهای خبری خود با سیاستمداران مخالف هم مصاحبه کرده بودند.^۶

**رادوی آزادی و تمرکز بر روی اخبار
جنگ ارمنستان با آذربایجان**

گفتنی است که رادیو آزادی، همانگونه که اشاره شد، بر خلاف رادیوی «اروپای آزاد» تعطیل نخواهد شد. این رادیو که در زمان جنگ سرد به طور عمده برنامه‌های ضد شوروی پخش می‌کرد، امروزه به پخش اخبار و گزارشهای خبری قوی از اوضاع و احوال جمهوریهای سابق آن کشور ادامه می‌دهد و مثلاً اخباری که توسط این رادیو در مورد جنگ بین ارمنستان و آذربایجان پخش می‌شود، از سوی خبرگزاریهای بین‌المللی انعکاس پیدا می‌کند.^۷

برخی از گزارشهایی که پیش از این انتشار یافته‌اند، حکایت از آن داشتند که دولت کلیتون در صدد ادغام رادیوی «اروپای آزاد»، «رادوی آزادی» و رادیو «صدای آمریکا» در یکدیگر بوده است.^۸

رادوی مارتی در سال ۱۹۸۵ و تلویزیون مارتی در سال ۱۹۹۰ به منظور پخش اخبار ضد کاسترو و ضد کمونیسم تأسیس شدند.^{۱۱} گزارشها نشان می‌دهند که فعالیت این شبکه‌ها نیز تعطیل خواهد شد. یک دلیل بر این امر رأی کمیته اختصاصی کنگره آمریکا مبنی بر عدم پرداخت بودجه تلویزیون مارتی در اواخر ژوئن ۱۹۹۳ (دهه اول تیرماه ۱۳۷۲) است.

در مجموع، در حالی که رادیو مارتی توانسته بود شنوندگان قابل توجهی کسب کند، ولی تلویزیون مارتی به سبب ایجاد پارازیت بر روی آن توسط کوبا، موفقیتی نداشت.^{۱۲} برنامه‌های تلویزیون مارتی با استفاده از بالون و از فلوریدا پخش می‌شدند.^{۱۳}

پی‌نویسها:

1. Mowlana Hamid, "Newplan in American Int'l broad casting", *Kayhan Int'l*, (July 29, 1993), P. 6.

2. Holm Kerstin, "Radio Liberty and Radio Free Europe feel their Broadcasts are needed more than ever", *Frankfurter Allgemeine Zeitung für Deutschland*, (7 March 1990), Quoted in the *German Tribune*, No. 1413, (25 Mar 1990), P. 15.

3. "Cold War Era ends for American voice in the East", *Associated Press*, Quoted in *Tehran Times*, vol. XV, No. 168, (Oct. 20, 1993), P. 16.

4. *Ibid*

5. *Ibid*

6. "U. S. Radio Stations now see freinds in East, Foes in West", *reuter*, Quoted in *Tehran Times*, (Apr. 26, 1993), P. 14.

۷. «ایست برای نظامیان ارمنستان، کفه ایران به سود آذربایجان سنگین شده»، اسرارد، ش ۱۳۹۴ (۸ شهریور ۱۳۷۲): ۱۲.

۸. «دو رادیوی صدای آمریکا تعطیل می‌شود»، همشهری، ش ۱۳۷ (۲۷ خرداد ۱۳۷۲): ۱.

9. Mowlana, P.6

10. "Voa's \$ 225 Relay Station to open Near Tangerang soon", *reuter*, (Aug. 25, 1993), Quoted in *Kayhan int'l*, Aug. 26, 1993, P. 7.

در همین مورد همچنین رجوع کنید به سلام، ش ۶۸۷ (۱۴ مهر ۱۳۷۲): ۱۱۲ و نیز «ایستگاه رله‌ئی صدای آمریکا در مراکش افتتاح شده»، ابراه، ش ۱۴۲۹ (۱۹ مهر ۱۳۷۲): ۵.

11. Shokrkah Yunis, "T.V. Marti: Free flow of Ideas in the Open Skies?", *Kayhan int'l*, (May 5, 1990), PP. 8-9.

۱۲. «جنگ تبلیغاتی آمریکا علیه کوبا: هزینه بالا کارآیی اندک»، ترجمه از اکونومیست، ژوئیه ۱۹۹۳، نقل شده در «ضمیمه» اطلاعات، ش ۱۹۹۸۶ (۳۱ مرداد ۱۳۷۲): ۸.

13. Shokrhah p.p. 8-9

14. rias = Radio in the American Sector.

15. Heuwagen N: anne, "Silence Gradually Descendson a Col var Radio- Station", *Süddeutsche Zeitung*, (25 May 1992), Quoted in *The German Tribune*, No. 1519, (12 June 1992), P. 10.

16. Mowlana, p.6

■ یکی از کانالهای رادیو «ریاز» در برلین که به مدت چهار دهه علیه آلمان شرقی برنامه پخش می‌کرد به یک ایستگاه رادیویی تجاری انتقال داده شد.

ولی مدیریت آن را آمریکاییان بر عهده داشتند. این شبکه رادیو - تلویزیونی شامل دو فرستنده رادیویی RIAS-1، RIAS-2 و یک کانال تلویزیونی RIAS T.V. بود.

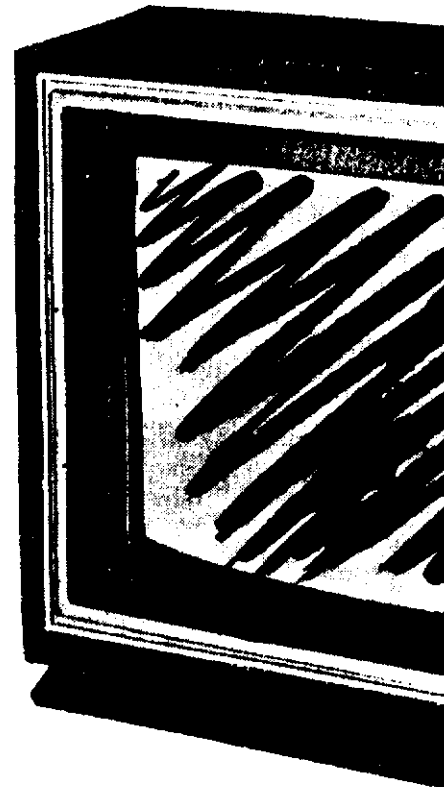
در پی پایان جنگ سرد، در اواخر ۱۹۹۲، رادیو 2 RIAS تعطیل شد. اگر چه این تعطیلی به معنای قطع برنامه‌های آن و اخراج تمامی کارکنان آن نبود! زیرا که تأسیسات و ۸۰ درصد کارکنان آن به یک ایستگاه تجاری به نام RADIOSENDER-2 "RADIO- INFORMATIONS- AUDIO SERVICE ZWEI GMBH" متعلق به انتقال داده شد.

نکته جالبی که در قرارداد انتقال وجود داشت آن بود که انتقال گیرنده برای سه‌ماه حق دریافت و پخش آگهی دارد و پس از سه‌ماه نیز فقط ۵ دقیقه در روز مجاز به پخش آگهی است! البته در هر صورت فعالیت رادیو باید سودمند باشد!

رادیو RIAS-1 در حال حاضر ۶۲۰ کارمند دارد. این رادیو همراه با فرستنده رادیویی DS- KULTUR UND DEUTSCH LANDFUNK یک کانال رادیویی ملی جدید را تشکیل داده است. گرچه وضعیت کارکنان آن مشخص نیست ولی انتظار می‌رود که ظرف چند سال بین ۱۵۰ تا ۲۵۰ نفر از آنان اخراج شوند.

تلویزیون RIAS نیز در سال ۱۹۸۸ تأسیس شد ولی پس از فروپاشی کمونیسم در آوریل ۱۹۹۲ به «دویچه‌وله» واگذار گردید.^{۱۵}

کلام آخر اینکه دولت آمریکا طرحی موسوم به تأسیس رادیو «چین آزاد» را نیز در دست مطالعه داشته است اما بر طبق گزارشهای انتشار یافته و با توجه به روند تعطیلی و یا ادغام رادیو - تلویزیونهای برون مرزی آمریکا بعید است این رادیو ایجاد شود.^{۱۶}

شبکه رادیو - تلویزیونی RIAS در برلین علیه آلمان شرقی [سابق]

بحث فرستنده‌های رادیو - تلویزیون دولتی برون مرزی آمریکا که به عنوان ابزار تبلیغاتی این کشور عمل می‌کنند، ناتمام می‌ماند، چنانچه سخنی از یک شبکه رادیو - تلویزیونی دیگر به میان نیاید. این شبکه رادیو - تلویزیونی که کمتر شناخته شده است و RIAS^{۱۱} نام دارد، در زمان جنگ سرد از برلین غربی برای آلمان شرقی برنامه پخش می‌کرد.

رادیو RIAS در سال ۱۹۴۶ در برلین غربی تأسیس شد و به عنوان بازوی تبلیغی چهار قدرت اداره کننده شهر عمل می‌کرد. اگر چه بودجه آن از سوی دولت آلمان غربی تأمین می‌شد و کارکنان آن نیز آلمانی بودند،